

Exoterika a esoterika ve filosofii

Autoři Martens a Schnädelbach (6933, str. 28) vidí základ napětí mezi esoterikou a exoterikou filosofie v napětí mezi filosofickým „zájmem“ laickým a zájmem „expertů“, a mají za to, že to je vnitřní problém filosofie od jejích počátků v řecké antice. Považují tento pohled za sporný. V době vzniku filosofie (a ještě i potom) náležel k řeckým tradicím velký respekt k tzv. „mudrcům“ (SOFOD). Rozdíl mezi moudrymi muži a většinou ostatních (davem) byl vcelku obecně uznáván a nebyl chápán konfliktně: průměrný Řek si dokonce nesl životem některé průpovědky, o kterých se tradovalo, že jejich autorem je některý z „mudrců“ (což mohli být i zákonodárci jako Sólon apod.). Mezi těmi průpovědkami byly i některé, které mohly dráždit (Bias např. prý řekl, že „většina lidí je špatná“, Periandros zase, že „zisk je špatná věc“, a Sólon varoval politiky: „Raď občanům ne nejpríjemnější, nýbrž nejlepší věci!“, což doporučoval i Kleóbulos, ale bez ostnu proti populismu). K averzi vůči filosofům došlo spíše ve věci pro filosofii takřkajíc „okrajové“, totiž pro podezření, že filosofové napadají tradice, zejména náboženské (mnozí byli podezíráni a také odsouzeni pro „bezbožnost“). Leckdy to nebylo nedůvodné, ale lid nerozeznával (a asi ani řádně rozeznávat nemohl) rozdíl mezi těmi, kdo se zbožnosti vysmívají, a těmi, kdo usilují o „vyšší zbožnost“. Je ostatně dost zvláštní, že vnější znaky zbožnosti (tj. „úkony“) vždy jako by smiřovaly nejrůznější napětí mezi jednotlivci a společenskými vrstvami. Filosofové však většinou rádi provokovali a tak rozdíl a napětí vůči „davu“ (v étzšíně, průměru atd.) úmyslně posilovali a zdůrazňovali. To vše nicméně nemá nic podstatněji společného s rozdílem a napětím mezi filosofickou esoterikou a exoterickým „zájmem“ laiků. Tento zájem není vůbec všeobecný, nýbrž omezuje na poměrně malou část společenství, tedy nikoliv na veškeré „laiky“; je dokladem atraktivity jistých stránek filosofie, ale není to zájem o filosofii samu (o skutečnou filosofii). Je to tedy zájem, který z filosofického hlediska je spíše (nebo alespoň částečně) problematický až odmítání hodný, protože se rád zvrhá do jakéhosi pseudofilosofického „švermerovství“ (Schwärmerei). Naproti tomu jistý zájem o skutečnou filosofii není ničím „přirozeným“, ale musí být vzbuzen a pěstován. To zároveň znamená, že musí být pěstováno také zvláštní porozumění pro rozdíl mezi filosofickou „odborností“ (lépe a přesněji: profesionalitou) a laickým zájmem o filosofické problémy. Takové porozumění pak může – a dokonce má, musí – navazovat na jisté dávné porozumění filosofie sobě samé (připisované Pythagorovi a literárně nejdávněji dochované u Platóna, kde je dokonce interpretováno jako předfilosofické nebo mimofilosofické – viz mantinejská žena Diotima, která to sděluje a svěřuje mladému Sókratovi, tedy která jej vlastně zasvěcuje do tohoto spíše theologického než filosofického „tajemství“).

(Písek, 980812-2.)